

quod ubicumque aliquod jus ex deductis in iudicium competit parti, licet pars ignoret, potest, et debet iudex ex officio supplere; quia illud est sibi notum, et notorium ut iudici. » Hæc ille. Idem docet Layman, lib. I, tract. I, cap. v, n. 16, cum alijs.

74. *Idque probatur.* — Prior pars conclusionis clare habetur in l. un. c. « Ut, quæ desunt advocatis partium, iudex suppleat, » ubi dicitur, dubitandum non esse, quod si quid a litigatoribus, vel advocatis minus fuerit dictum, debeat illud iudex « supplere, et proferre, quod sciat legibus, et juri publico convenire. » Ubi Glossa varie id exemplificat et tandem subjungit, id locum non habere in facto, nisi sit ei notum ut iudici. Et merito: nam factum deductum in iudicium jam scit iudex, ut iudex, sicque potest, ac debet supplere, prout legibus, jurique publico convenit; secus dicendum de facto nullatenus deducto in iudicium.

75. *Idque probatur.* — Et per hoc etiam patet ad posteriorem partem conclusionis. Unde Pontifex in cit. c. *Bonæ memoriæ. 3. de Postulat. prælat.* utrumque prædictorum observasse, et practicasse legitur, illis verbis: « Nos igitur auditis, quæ de facto, et de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare: supplendo videlicet, ac exactius investigando, quæ in atestationibus, vel alijs in iudicium deductis de facto proponebantur, et quæ jus partium fovere videbantur.

76. *Variâ prioris partis exempla referuntur.* — Sic imprimis iudex, si scit aliquem publice excommunicatum, ex officio debet ipsum repellere ab agendo, etiamsi reus contra eum non excipiat, c. *Exceptionem, 12, de Exceptionib.* Deinde supplet iudex libellum non recipiendo, si est incompetens, nec potest convenire causæ, arg. l. 1, ff. *de Offic. assessor.* juncta Glossa *Libellis.* et l. 2. § fin. C. « Ut nemo privatus. » Tertio ex officio supplet iudex, ad meliorem veritatis investigationem inquirendo probationes, et præsumptiones illas, quæ non extrinsecus, sed ex ipsa causa oriuntur, et apparent, atque in re ipsa insunt, quamvis specialiter a parte non allegentur, nec probentur, arg. cap. II, *de Præsumptionib.* ubi sic processisse Salomonem in causa duarum meretricum, legitur. Zoesius, h. t. ff. n. 11. Insuper iudex supplet de jure inducendo legem, seu canonem, vel arguendo ad causam, aut ducendo ad inconveniens arg. l. *Ofidius. 95, de Legat. III.* dummodo hoc

faciat sedendo, non stando, ne advocati officium assumat. Glossa in cit. c. *Bonæ memoriæ. 3. §. Curavimus, de Postulat. prælat.* et alia Glossa in d. l. un. *§. Et proferre, C.* « Ut quæ desunt advocat, » ubi plura de hoc.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate, et Obedientia.

1. *Sicut in cœlesti hierarchia, ita et in ecclesiastica dantur gradus, et ordines ministrantium.* — Postquam hactenus tractatum extitit de ecclesiasticorum ministrorum electione, ordinatione, atque officiis, merito subjungitur præsentis titulus. Clarum quippe est inter eos non esse honoris et potestatis æqualitatem, sed quemadmodum in cœlesti hierarchia, ipsisque angelicis choris datur quædam ordinum diversitas, dum alii sunt angeli, alii archangeli, etc., ita et in ecclesiastica hierarchia, et divinæ dispensationis provisione, diversos necesse fuit constitui ministrantium gradus, et ordines: « ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, et ex diversitate contextio et recta officiorum generetur administratio singulorum; » prout optime notarunt S. Gregorius, et S. Bonifacius Papæ, relati can. *Ad hoc, dist. 89.* Quibus prænotatis,

2. *Majoritas in proposito, quid?* — Quæritur I. Quid sit, et quibus ex causis majoritas inter clericos attendatur? Resp. I. *Majoritas* in proposito aliud non est, quam excellentia unius personæ præ alia; et ex hac excellentia, seu prærogativa illa, quæ major præstat minori, nascitur *Obedientia*, quæ debetur majoribus.

3. *Majoritas inter clericos consideratur ex quinque causis.* — Resp. II. *Majoritas* inter clericos consideratur ex quinque causis, videlicet ex prærogativa ordinis, consecrationis, jurisdictionis, antiquitatis, et ex prærogativa ipsius ordinantis. Ita Hostiensis in *Summa*, h. t. n. 1, quamvis nonnulli secundum membrum omittant, videlicet consecrationem, ut Barbosa in *Summario*, h. t. Pirhing eod. n. 1 et seqq. eo quod sub prærogativa ordinis comprehendi videatur. Vallensis eod. num. 2 et alii.

4. *Nempe ex prærogativa ordinis.* — Sic

imprimis quoad prærogativam ordinis, diaconus major est subdiacono, et sacerdos diacono; huicque in Ecclesia præfertur in loco et portione, etiamsi posterius admittatur, c. *Statuimus, 15, h. t.*, sicut et episcopus major est presbytero; quamvis olim idem fuerit presbyter, qui et episcopus, can. *Olim, idem, dist. 95.* Et generaliter ratione ordinis, clerici sunt majores et digniores laicis, can. *Denique, dist. 4, etc. Ecclesia sanctæ Mariæ. 10. de Constitut. cum similibus.*

5. *Et prærogativa consecrationis.* — Huc accedit prærogativa consecrationis: per hanc quippe episcopus consecratus major est electo nondum consecrato: unde nequit iste ordinare clericos, nec alia episcopalia munera peragere, sicut episcopus consecratus, c. *Quanto. 4. de Consuetud.* Et ob parem rationem Ecclesia consecrata præstat benedictæ solum. Vallensis, cit. n. 2.

6. *Ratione jurisdictionis.* — Tertio, ratione jurisdictionis, sive potestatis, archiepiscopus est major episcopo; et archidiaconus archipresbytero, c. *Ad hæc. 7. de Offic. archidiacon.* Sicut et Abbas monachis, can. *Abbas. 18, q. 2.* et abbatissa monialibus, c. *Dilecta. 12, h. t.* cum similibus. Qua etiam ratione Romanus Pontifex, veluti successor divi Petri, Christianique in terris vicarius, potestate divinitus accepta, præest omnibus archiepiscopis, et episcopis, imo et cunctis fidelibus, atque ipsis quoque imperatoribus quoad spiritualia, c. *Solitæ. 6. h. t.* cum concordantiis.

7. *Ratione antiquitatis.* — Quarto, ratione antiquitatis, cæteris paribus, habetur prior, seu major, qui prius fuit ordinatus, cap. 1. h. t. Huc etiam facit, reg. 54, jur. in 6, ibi: « Qui prior est tempore potior est jure, » cum similibus.

8. *Et ratione excellentiæ ordinantis.* — Quinto tandem, quis potior habetur, seu major, ratione excellentiæ et prærogativæ ordinantis. Sic ordinatus a Papa, potior habendus est alijs clericis, qui sunt ejusdem ordinis, et dignitatis, idque ob reverentiam sanctæ Sedis apostolicæ, c. *Per tuas, 7. h. t.* et amplius probat Glossa ibidem. Concordat in simili c. *Si as. Sede. 31. de Præbend.* in 6. ubi, si non constet de prioritare beneficii duobus collati, simulque neuter possideat, præfertur ille, cui Sedes apostolica, vel ejus legatus contulit, « idque propter conferentis ampliorem prærogativam, » ut loquitur textus. (ADNOTATIO XIII.)

9. *Obedientia, ut est virtus specialis, quid?* — Quæritur II. Quid sit obedientia, et in quibus generatim consistat, seu attendatur? Resp. I. *Obedientia*, prout est virtus specialis, est virtus moralis inclinans ad faciendum quod jubetur, eo quod jubeatur. Ita Navarrus, cap. XXIII *Manual.* n. 33, estque in re communis.

10. *Ejus objectum, quod?* — Additur notanter, « Obedientia, prout est virtus specialis. » Cujus videlicet virtutis speciale objectum est præceptum superioris, tacitum vel expressum; ut inquit D. Thomas 2. 2. q. 104, art. 2, ita videlicet, ut fiat quod jubetur, eo quod jubeatur.

11. *Obedientia ut sic dividitur in specialem, et generalem; et hæc declaratur.* — Solet quippe obedientia ut sic distingui in specialem hic definitam; et in generalem, quæ nihil aliud est, quam executio cujuscumque actus virtutis sub præcepto cadentis. Et hæc obedientia generalis comprehendit sub se omnes reliquarum virtutum actus, quibus fit, quod jubetur, (sive faciendo, sive omittendo) non ratione ipsius præcepti, seu non ideo quia jubetur, sed ex intentione atque honestate cuiuslibet virtuti propria. Licet enim hujusmodi generalis obedientia adhuc dicatur obedientia, in tantum quia peragit, quod præceptum est; nihilominus ob defectum specialis motivi, seu objecti qui formalis, ea non constituit virtutem specialis obedientiæ, sed censetur esse virtus illa, ad quam pertinet actus virtuosus a Deo præceptus. Sic qui humilis est, patiens et castus, non ideoque elicit actum specialis virtutis obedientiæ (nisi forsitan ex sua particulari intentione eliciat tales actus, etiam ideo quia a Deo sunt præcepti), sed potius actum humilitatis, actum patientiæ, castitatis, etc.

12. *Inobedientia etiam duplex, generalis nimirum et specialis.* — Atque obedientiæ sic dupliciter acceptæ duplex opponitur inobedientia: una nimirum generalis, consistens in quocumque peccato, utpote per quod semper violatur aliquod præceptum superioris; altera specialis, qua ideo violatur præceptum superioris, quia præceptum est, vel ideo omittitur actus præceptus, quia præceptus est.

13. *Obedientia, ut est virtus specialis, est major omni virtute morali.* — Cæterum obedientia, prout est virtus specialis, est una ex virtutibus moralibus, atque reducitur ad observantiam. Et quidem hujusmodi obedientia, licet sit minor virtutibus theologis, nihilo-

minus dum per eam propter Deum relinquitur propria voluntas, et impletur voluntas superioris nobis præcipientis, per se loquendo major est omni alia virtute morali: prout Doctor angelicus, 2. 2. q. 104, art. 3. ex professo docet, et probat. Siquidem per virtutem obedientiæ relinquitur, ac propter Deum despicitur bonum omnium honorum humanorum maximum, videlicet bonum animæ, seu propria voluntas, vel maxime præcellens bonis fortunæ, et bonis corporis, quæ sunt tria genera bonorum humanorum.

14. *Ac præponitur victimis; et cur?* — Atque ideo obedientia victimis jure præponitur, I Reg. xv, 22. quia, ut inquit divus Gregorius, lib. XXXV Moral. cap. xiii, ac refertur, can. *Sciendum*, 8, q. 1. per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Concordat Extravag. *Quorundam*, Joannis XXII paulo ante finem.

15. *Obedientia consistit in tribus.* — Resp. II. Obedientia generatim loquendo attenditur seu consistit in tribus, videlicet in reverentia superiori exhibenda, in mandato ejus suscipiendo, et in judicio subeundo. Ita Glossa in *Summa*, §. *Obedientia*, dist. 93. Hostiensis in *Summa*, num. 2, h. t. et alii, ac declarantur singula.

16. *In reverentia superiori exhibenda.* — Sic obedientia imprimis consistit in reverentia; hæc quippe debetur superiori, ita ut minor assurgat majori, et cedat ipsi primum locum in sedendo et eundo, ut explicat Glossa, ibid. Item, ut inferior non sedeat stante superiore, aut eo non jubente, can. *Non oportet*, dist. 93, ac hujusmodi. Fallit tamen hoc, ubi minor ordine, vel posterior tempore, major est potestate, vel jurisdictione: ut patet in archidiacono, qui hac ratione præcedit archiepiscopus, hand obstante, quod iste major sit ordine, c. *Ad hæc*, 7 de *Offic. archidiacon.* Item fallit, cum minor gerit vicem et locum majoris, ut can. ult. dist. 93, ubi diaconus, habens locum sui metropolitani, sedet ante presbyterum.

17. *In mandato ejus suscipiendo.* — Deinde inferior tenetur suscipere, atque exequi mandatum majoris; non quidem cujuscumque, sed illius dumtaxat, qui habet jurisdictionem in se, ut pater in filium, prælatus in monachum, etc.; vel saltem administrationem, ut magister respectu discipuli, tutor respectu pupilli. Licet enim reverentia debeatur omnibus majoribus, eorum tamen præcepto obedire nemo tenetur, nisi respectu cujus ha-

bent jurisdictionem, vel administrationem. Porro inferior tenetur obedire præcepto hujusce majoris, seu legitimi sui superioris in omnibus, quæ ad proprium statum, vel communem utilitatem reipublicæ pertinent, nec contrariantur legi divinæ: ut liquet ex quarto præcepto Decalogi, et can. A. *Subdiacono*, dist. 93. et can. *Quæ contra*, dist. 8. cum similibus.

18. *Adeo, ut etiam in dubio an liceat actus, semper sit obediendum.* — Et hoc adeo verum est, ut etiam in dubio an id, quod præcipitur, sit contra præceptum Dei, nec ne, semper sit obediendum can. *Quid culpatur* 23, q. 1. juncta Glossa fin. ibid. et doctores passim. Nam in dubio melior est conditio possidentis, puta superioris præcipientis: unde licet forsasse superior injuste faciat præcipiendo, tamen subditus juste facit obediendo, et stante dubio excusabitur ob necessitatem serviendi.

19. *Secus, quando constat id esse contra Deum quod præcipitur. Declaratur hoc exemplo militum christianorum sub Juliano Apostata servientium.* — Secus est, quando aliquid præcipitur, quod constat esse contra Deum; quia tunc prælato illicitum præcipienti non oportet obedire, sed Deo magis obediendum est quam homini, Act. cap. v, 29 et can. *Non semper*, et seqq. 11, q. 3. Nam quamvis per obedientiam aliquando bonum sit omittendum, nunquam tamen per eam malum est faciendum, can. *Quid ergo*, 11, q. 3. Ac proinde in rebus illicitis obedientia non est præstanda, can. *Si dominus*, et can. *Imperatores*, ead. caus. 11, q. 3, ubi hoc amplius declaratur exemplo militum christianorum sub Juliano Apostata servientium, cui statim obtemperabant pugnam indicenti, non item cultum idolorum præcipienti.

20. *Tenetur inferior obedire superiori in judicio subeundo.* — Tandem inferior tenetur obedire superiori in judicio subeundo; adeo, ut juridice citatus teneatur comparere in ejus judicio; et alioquin contra eum veluti contumacem, procedi valeat, c. *Ex litteris*, et c. *Cum dilecti*, 6 de *Dolo et contumacia*, cum similibus. Nisi per legitimam appellationem, aut recusationem, ejus judicium declinare valeat. Verum ad hoc, ut quis teneatur majori obedire in judicio subeundo, requiritur ex parte illius jurisdictio in inferiorem, nam cæteris quin sententia a non suo iudice lata nullus est momenti, *At si clerici* 4, de *Judicis* cum concordantiis.

21. *Mandato superioris, etiam oneroso, humiliter est obediendum; et toleranda correctio etiam injusta.* — Resp. III. Mandato superioris etiam oneroso humiliter est obediendum, et pia devotione tolerandum jugum, quod imponitur; etsi vix ferendum videatur, can. *In memoriam*, dist. 19. Atque insuper patientissime toleranda correctio, etiam injusta, can. *Contra morem*, dist. 100. Nisi quis rationabilem causam prætereendere possit, eamque debita cum reverentia assignet, cur mandatum superioris adimplere non possit, c. *Si quando* 5, de *Rescriptis*.

22. *Cui magis sit obediendum ex duobus superioribus, contraria præcipientibus? In obediendo major potestas præponitur minori; idque declaratur exemplis.* — Quæritur III. Cui magis sit obediendum, si quis duos habet superiores, et unus præcipiat unum, alter contrarium? Resp. I. In obediendo major potestas præponitur minori; adeoque in tali casu magis superiori parendum est præ alio. Ita Hostiensis in *Summa*, n. 6. §. *Quid si duo*, h. t. Federicus de Senis; consil. 191 §. *Item quod iste*, cardinal. Tuschus, litt. O. concl. n. 3. et alii. Et hæc conclusio clare traditur in can. *Quæ contra*, dist. 8. illis verbis: « Sicut enim in potestatibus societatis humanæ major potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus. » Concordat can. *Qui resistit*, 11, q. 3, ubi sanctus Augustinus, serm. 6, de *Verbis Domini*, id declarat exemplo curatoris, proconsulis, et imperatoris, ac ipsius Dei: nam si aliquid jusserit curator, id faciendum est; tamen si contra proconsul jubeat, hujus potestas præfertur. Et si aliquid proconsul jubeat, aliud imperator, nemo dubitat, illo contempto, huic esse serviendum. Sicut et si aliud imperator, aliud Deus jubeat: nam major potestas prævalet minori; et imperator carcerem, Deus gehennam inobedientibus minatur.

23. *Proponuntur, et solvuntur nonnullæ instantiæ.* — Diceß: Juxta can. *Archiepiscopus*, cum seqq. 9, q. 3, clericus magis tenetur obedire episcopo, quam archiepiscopo; imo hic circa clericum sui suffraganei, eo inconsulto, nihil potest disponere, et nullam in eum habet potestatem, c. *Pastoralis*, 11, de *Offic. ordinari.* Sicut et monachus magis tenetur obedire suo prælato, quam episcopo; adeo, quod episcopus ipsum non possit ordinare, neque ad majus officium promovere, invito prælato, can. 1. et 2, dist. 58. Similiter episcopus non debet relaxare sententiam excom-

municationis rationabiliter latam a plebano, sibi subjecto, absque hujus conscientia, et præmissa per malefactores congrua satisfactione, c. *Cum ab Ecclesiarum* 3, de *Offic. ordinari.*; ergo non semper est obediendum majori potestati seu magis superiori. Resp. neg. consequent., quia conclusio non absolute dicitur majori esse obediendum, sed majori potestati, seu magis superiori; hoc est, illi, penes quem magis ac principaliter potestas imperandi residet: prout accidit in proconsule, respectu curatoris sibi subjecti, et in imperatore respectu proconsulis, et in Deo respectu imperatoris, cum hic potestatem præcipiendi recipiat ab illo, non e contra. Hoc autem non accidit in allatis instantiis.

24. *Proponuntur et solvuntur nonnullæ instantiæ.* — Sic quippe, licet archiepiscopus sit major episcopo, non tamen major est ejus potestas respectu clerici suo suffraganeo subjecti; quinimo extra actum visitationis, et quosdam alios casus, supra tit. XXXI, de *Officio judicis ordinari.* § 2, n. 43, et seqq. enumeratos, et in quibus talis clericus tenetur magis obedire archiepiscopo, nullam hic ipsum habet potestatem, sive jurisdictionem, cit. c. *Pastoralis*, de *Offic. ordinari.*

25. *Proponuntur et solvuntur nonnullæ instantiæ.* — Similiter, quamvis major sit dignitas episcopi, quam abbatis, non tamen pertinet ad officium episcopi pro libitu suo disponere circa monachum; quinimo monachus immediate habet abbatem loco Dei supra caput suum, idque vi voti obedientiæ, c. *Religiosus* 27, de *Elect.* in 6. Ac proinde (exemplis certis casibus) merito tenetur magis obedire suo abbati, quam episcopo. Abbas Panormit. d. c. *Cum ab Ecclesiarum*, n. 10, de *Offic. ordinari.*

26. *Proponuntur et solvuntur nonnullæ instantiæ.* — Ad ultimum de plebano dicitur cum Glossa fin. in cit. c. *Cum ab Ecclesiarum* et Abbate, ibid. n. 11. allegante communem doctorum, licet episcopus male faciat relaxando justam sententiam excommunicationis a plebano in sibi subjectos latam (sic enim nonnihil confunditur ordo ecclesiasticus, arg. can. *Pervenit ad nos*, 11, q. 1. ac proinde merito istud dicitur per episcopum fieri non debere) quod nihilominus talis absolutio ab episcopo facta teneat. Siquidem ipse est ordinarius suæ diocesis; et quamvis plebanus vel alius inferior prælatus, habeat jurisdictionem in suos subditos, hanc tamen non habet excluso episcopo, sed cumulative cum

ipso. Unde hæc instantia neququam urget, sed potius favet conclusioni nostræ. Videantur etiam dicta superius cit. tit. *de Officio judicis ordinarii*, § 3. n. 78 et 18.

27. *Si superiores illi sint æquales domini, tenetur quis obedire utrique, si potest.* — Resp. II. Quod si vero ex duobus illis superioribus neuter sit superior altero, sed vel sint æquales domini, atque æqualis jurisdictionis, puta duo episcopi, quibus quis vovit obedientiam, vel saltem ex diversis titulis est quis subjectus ambobus; tunc si talis potest utrique obedire, tenetur ad hoc, l. *Duorum libertus*, ff. *de Operis libertor.* et l. *Si quis gravi*, § *Si cum omnes*, ff. *Ad S. C. Syllanianum*.

28. *Quod si utrique obedire nequeat, tenetur obedire illi, cui majori vinculo, seu potiori titulo est obligatus.* — Si vero utrique nequit obedire, ut quia præcipiunt contraria, vel simul impossibilia; tunc tenetur obedire illi, cui majori vinculo, sive potiori titulo est obligatus. Ita Hostiensis in *Summa*, num. 6. § *Quid si domini*, h. t.; card. Tuschus, loc. cit. et alii. Siquidem generale est, quod major potestas minori præponatur ad obediendum, can. *Quæ circa*, dist. 8. Atqui major illa potestas non solum consurgit ex dignitate majori prælatorum, sed etiam ex majoritate, seu potioritate tituli, quo quis tenetur obedire; prout ostenditur inductione.

29. *Declaratur hoc exemplis.* — Sic imprimis, qui duobus episcopis juravit obedientiam, ac nequit obedire utrique, eo quod diversa, seu impossibilia præcipiant, tenetur obedire illi, cui primo juravit; quia juramentum primum licitum servandum est, et secundum, quatenus contrariatur priori, non tenet, c. *Veniens*, 16, et c. *Intellecto*, 33, *de Jurejurand.* Hostiensis ubi supra.

30. *Declaratur hoc exemplis.* — Deinde, quando filius familias cupiam aliquid sub juramento promisit, si patri oppositum præcipienti humiliter obediat, non fit perjurus, (dummodo præceptum paternum non procuraverit) imo tenetur patri potius obedire. Federicus de Senis, consil. 191. card. Tuschus, litt. O. cit. concl. 1, num. 1. et alii. Ratio est: quia filius per factum suum, seu per juramentum alteri præstitum, non potest tollere, aut vulnerare obligationem, qua de jure naturali, ac divino, suo parenti tot titulis tenetur. Accedit, quod jurans per secundam obligationem non possit præjudicari superiori; licet, in quantum in se est, teneatur eam observare, ex quo observari

potest sine peccato, c. *Si vero*, 8, *de Jurejur.*

31. *Declaratur hoc exemplis.* — Quod si vero pro eodem tempore pater præcipiat filio, circa rem domesticam, et judex, aut bellidux circa negotium reipublicæ, magis judici, aut duci obedire tenetur, quam patri, quia bonum publicum est præferendum privato. card. Tuschus, loc. cit. num. Engel, h. t. n. 70, ubi cum aliis doctoribus generaliter docet, quod inter pares potestate superiores ei sit obediendum, qui præcipit ad nobilitatem finem.

32. *Declaratur hoc exemplis.* — Rursus, quando quis ratione duplicis beneficii, vel officii legitime possessi, subicitur jurisdictioni diversorum prælatorum impossibilia præcipientium, tenetur magis obedire illi, cui principaliter subest. arg. c. *Cum clericis*, 19, *de Verb. signif.* vel cæteris paribus, a quo majus beneficium habet, arg. c. *Cum in officiis*, 7. et c. *Relatum*, 12. § *fin. de Testament.* et cap. ult. *de Postulando*. Quod si vero omnia sint æqualia, locus est gratificationi, arg. l. *Si quis gravi*, § *Si cum omnes*, ff. *Ad S. C. Syllanianum*, ac notat Hostiensis in *Summa*, h. t. n. 6. § *Sed quid si*.

33. *Clericus magis tenetur obedire episcopo, quam principi sæculari contrarium præcipienti.* — Tandem, quia episcopus in sua diocesi major est quocumque principe sæculari, cum spiritualia sint temporalibus digniora, c. *Illud*, 5, h. t. adeo, ut omnes principes episcopo loci teneantur obedire in pertinentibus ad pastorale officium suum, c. *Omnes principes*, 4. et c. *Solutæ*, 6. eod. atque idcirco sanctus Ambrosius episcopus Mediolanensis, Theodosium Magnum imperatorem excommunicare non formidaverit, can. *Duo sunt*, dist. 96, sicut et S. Stanislaus, episcopus Cracoviensis, excommunicavit Boleslaum regem Poloniæ. Hinc sequitur, quod clerici magis teneantur obedire episcopo loci in pertinentibus ad ejus officium, quam cuicumque principi sæculari contrarium præcipienti: etiamsi huic subsint ratione honorum temporalium quorum jacturam pertimescere possunt, cit. c. *Litua*, h. t. ibi: « Non debuerant pro temporali commodo inobediendiæ notam incurere; » vel in alio licito, ac honesto servitio illius principis sæcularis detineantur: ubi enim contraria præcipiuntur, tunc majori domino obediendum est, cit. can. *Qui resistit*, 11, q. 3, cum similibus. (ADNOTATIO XIV.)

34. *Inobediens decretis episcoporum, vel præ-*

latorum ecclesiasticorum, excommunicari debet.

— Quæritur IV. Quæ sint pœnæ inobedientis? Resp. I. Si quis decretis episcoporum, aut aliorum prælatorum ecclesiasticorum, per contumaciam non obtemperaverit, excommunicari debet. Textus est in cap. II, h. t. ibi: « Si quis venerit contra decretum episcopi, ab Ecclesia abjiciatur. » Concordat can. *Si autem vobis*, 11, q. 3. Quanquam hæc excommunicatio non sit lata sententiæ, sed primum ferri debeat contra inobedientem, ut resipiscat; prout innuitur citatis illis verbis: « Ab Ecclesia abjiciatur, » id est, excommunicetur.

35. *Dummodo inobediencia sit notabilis, et conjuncta cum contumacia.* — Adde, quod talis pœna excommunicationis non sit infligenda, nisi propter inobedientiam, quæ spectatis omnibus circumstantiis sit peccatum mortale, simulque conjuncta cum contumacia, can. *Nemo episcoporum* et can. *Nulius sacerdotum*, 11, q. 3. ac notat Abbas in cit. cap. II, num. 1, h. t.

36. *Abbatissa nequit excommunicare propter inobediencia sibi subjectos, nec clericos stricte suspendere.* — Excipe tamen abbatissam; hæc quippe canonicas suas, et clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientiam excommunicare non potest, c. *Dilecta*, 12, h. t. eo quod excommunicatio pertineat ad claves Ecclesiæ, quarum potestas non competit fœminis, c. *Nova*, 10, *de Pœnit. et remiss.* Quæ de causa etiã abbatissa nequit proprie, ac stricte, suspendere ab ordine clericos sibi subjectos, ea scilicet suspensione, cujus violatio inducit irregularitatem; licet large loquendo possit ipsos suspendere a beneficio, subtrahendo videlicet eis beneficium, aut ipsis præcipiendo, ne celebrent, donec satisfecerint, idque ratione jurisdictionis, quam ex speciali jure, ut puta ex longæva consuetudine, vel privilegio, in eos forsitan acquisierit, arg. c. *Dilecta*, 12. et notat Abbas, ibid. n. 5, h. t.

37. *Potest tamen implorare officium superioris, ut ipse tales excommunicet, aut suspendat.* — Quamvis autem abbatissa nequeat excommunicare, vel proprie clericos suspendere; potest tamen implorare officium superioris, ut ipse excommunicet, vel suspendat contumaciter inobedientes, juxta cit. c. *Dilecta*, § et Abbatem, ibid. n. 3.

38. *Non obediens canonicis institutis incurrit infamiam; et qualem?* — Resp. II. Insuper non obediens canonicis institutis incurrit inobediendiæ notam, id est, infamiam.

Patet hoc ex c. *Illud Dominus*, 5, h. t. juncto summarie, et doctoribus, ibid. Quamvis hæc sit talis infamia canonica, qualis oritur omni peccato mortali, quo per pœnitentiam, et sacerdotalem auctoritatem sublato, tollitur et infamia, can. *Illiqui*, 6, q. 1. et observat Abbas in cit. c. *Illud Dominus*. Not. 2. (ADNOTATIO XV.)

TITULUS XXXIV.

De Treuga et Pace.

1. *Ratio continuationis rubricarum.* — Quamvis post *Tractatum de prælatibus et judicibus ecclesiasticis*, mox de ipsis judiciis tractandum videretur, nihilominus præmittendum censuit compilerator juris canonici *Tractatum de Pace et Treuga, Pactis et Contractibus*, et aliis hujusmodi, quibus litigantes partes ad pacem et concordiam revocari possunt.

2. *Judicium ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere. Bonarum mentium est, lites execrari.* — Et merito id factum: tum quia judicium ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere, ut habetur dist. 90, per totum; tum quia præstat, ut, si fieri possit, dissidentes ac litigantes tempestive propriis pactionibus, atque transactionibus, seu aliis opportunis modis, ad concordiam revocentur. Litigia quippe ac dissensiones criminum præbent occasionem, suntque multorum causa malorum, Clem. *Dudum*, § 1, *de Sepultur.* Unde et bonarum mentium est, lites execrari, arg. l. *Item si res*, § *fin.* ff. *De alienat. judic. mutand. caus.* et inter alios notat Fagnanus in c. *Conquestus*, n. 53, *de Feriis*. Incertus est enim litis eventus, simulque cogitandi sunt sumptus ad ejus prosecutionem necessarij, arg. l. *Quod debetur*, ff. *de Peculio*.

3. *In litibus, seu controversiis causarum, quæ mala oriuntur?* — Pulchre sane S. Ivo, advocatorum patronus (ut post Rebuffum tom. I, *Ad leges Gallie*, in proœmio, Glossa 5, n. 154, refert Barbosa, part. III *de Offic. et potest. episcop.* allegat 78, n. 14.) dicebat « quod in controversiis causarum capitales inimicitie oriuntur, fit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie defatigatur, multa et inhonesta crimina inde consequuntur, bona et utilia opera postponuntur: et qui semper credunt oblinere, frequenter suc-